

פסק דין בעניין מאבקים לקראת בחירות¹

תיאור הנסיבות על ידי התובע

כשבוע לפני הבחירות למועצת העיר, שכרנו לוח אלקטרוני המוצב ברחוב העליה לשבוע ימים. הכנו מצגת מיוחדת החושפת את פרצופו האמיתי של ראש רשימת הטוב והישר. עלות עריכת המצגת היא 3500 ₪ ושכירות המקום עלתה 3000 ₪ נוספים. ביום ראשון 13/10 בשעה תשע המצגת החלה לפעול וכעב שעתיים דווח לנו על חבלה במצגת. התיקון ארך זמן רב ובסופו של דבר לא יכולנו להשתמש בלוח האלקטרוני. במקום הוצבה מצלמה אשר צילמה את החבלה. בפענוח התברר שמאיר כהן שהוא פעיל של מפלגת הישר והטוב ביצע את החבלה.

קיימת תביעה נוספת בגין הוצאת פליירים מתיבות דואר של 3000 תושבים. ב15/10 חלקנו ברחבי דרום תל אביב פליירים העוסקים בראש רשימת הישר והטוב. לאחר שעתיים התברר שכל הפליירים הוצאו מתיבות הדאר בצורה מאורגנת. מברורים שונים גילינו שמאיר כהן שוב פעל באלימות והוציא את החומר הנ"ל מתיבות הדואר.

טענות התובע

התביעה על 14000 ₪ עקב חבלה בשלט בחירות ואיסוף מכתבים מתיבות הדואר. להלן פירוט התביעה:

א. 6500 ₪ החזר הוצאות על המצגת.

ב. 5000 ₪ פיצוי על אובדן פרסום לקראת הבחירות.

ג. 2500 ₪ עלות הפקת הפליירים שנאספו ונזרקו לפח.

הנתבע הזיק בזדון, יש לחייבו על הנזק שגרם ללוח האלקטרוני. הנתבע מנע את השימוש בלוח האלקטרוני ודמי השכירות הוצאו לריק. הנתבע מנע את השימוש במצגת והכספים שהוצאו על הפקת המצגת היו לריק. הנתבע לקח את הפליירים אליו ויש לחייבו מטעם גנבה. הנתבע שיבש את חלוקת הפליירים ויש לחייבו על עלות שכר המפיץ.

טענת הנתבע

מותר להשחית את הפרסום בגלל שמדובר בפרסום שקרי אשר מבזה אותנו. התובע עבר על הלכות לשון הרע ורכילות, ויש מצווה למנוע ממנו את האיסור. כמו כן ישנה זכות להתגונן מפני הפגיעה האפשרית של אותו פרסום כוזב, לפי הכלל עושה אדם דין לעצמו.

בירור הדין

1. תשלום דמי שכירות

הנתבע השבית את הלוח האלקטרוני, וגרם לכך שהתובע שילם דמי שכירות, בלי שנהנה מן המושכר² בשו"ע (חו"מ שי) נפסק לגבי אדם ששכר בהמה והיא מתה באמצע הדרך, שהשוכר פטור מתשלום. הסיבה

¹ מכון משפט לעם ערך משפט מבויס בנושא זה בהשתתפות הרב ערוסי, הרב פנדל, הרב טוויל, פסק הדין נכתב על ידי הרב בראלי.

מכון משפט לעם ליישום דיני ממונות ע"פ תורת ישראל

היא שהסכם השכירות לא כולל מקרה שבו אין אפשרות ליהנות מהבהמה. לכאורה אף במקרה שלנו המפלגה פטורה מתשלום היות ואין אפשרות ליהנות מהלוח.

אולם יותר נראה שהמקרה שלפנינו דומה להלכה אחרת המובאת שם, אודות שוכר אשר יצא לדרך עם הבהמה ופגש חיילים שהחרימו אותה לטובת המלך. ההלכה היא שהשוכר משלם את דמי השכירות כי המפגש עם החיילים קרה בדרך שהוא בחר לילך בה. דהיינו היות ויש לו קשר מסוים להחרמת הבהמה חייב בתשלום. ניתן ליישם זאת אף במקרה שלפנינו. שכן המאבק בענין הבחירות הוא זה שגרם לכך שהלוח אינו עובד ולכן המפלגה חייבת לשלם לבעל הלוח דמי שכירות. לאור זאת, נמצא שלמפלגת יום חדש היה קנין זכות שמוש בלוח, שבירת הלוח היא בגדר מעשה היזק בחפץ שיש בו זכות שמוש, שערכה הוא 3000 ₪.

לסיכום על הנתבע לשלם את כל סכום השכירות 3000 ₪.

2. תשלום דמי המצגת

התובע תבע סך 6,500 ₪ דמי עלות עריכת המצגת. הנתבע לא פגע במצגת, אלא בקבל החשמלי של הלוח האלקטרוני. ואילו היו מתקנים את הלוח האלקטרוני או מתקנים לוח אחר, היו יכולים להשתמש במצגת. כך שאי אפשר לומר שהנתבע השמיד את המצגת. או גרם לכך שבאופן ודאי ומיידי התובע לא יוכל להשתמש במצגת כלל, באופן שכל השקעתו של התובע בהכנת המצגת ירדה לטמיון. לכן הדבר נידון כחיוב גרמא בנזיקין אשר פטור בדיני אדם (ב"ק נו). ולענין חיוב לצאת ידי שמים אין זה ברור שבמקרה הנידון ישנו חיוב כזה. ישנו צד לומר שהנזק אפילו לא מוגדר כגרמא אלא כמניעת רווח שאז אין חיוב לצאת ידי שמים. לכן דין תביעה זאת להידחות, והואיל וישנו ספק באיזו מידה הנתבע חייב בדיני שמים, לכן מומלץ בזאת שהנתבע יפייס את התובע, כי הדבר בינו ובין קונו.

3. פיצוי על אבדן 500 קולות

לדברי התובע היו חסרים לרשימתו סך 500 קולות כדי לעבור את אחוז החסימה. והוא תולה זאת באובדן הפרסום, ולכן הוא תובע מהנתבע פיצוי בסך 5,000 ₪.

גם דין תביעה זאת להידחות. כי התובע לא הוכיח שבגלל אבדן הפרסום, רשימתו לא זכתה בחמש מאות קולות. שהרי אין ערובה שהיו מקבלים קולות אלו, או חלק מהם, אם אותו פרסום תעמולתי היה מוקרן עד לבחירות. וכלל גדול הוא, המוציא מחבירו עליו הראיה.

כאן המקום לציין, שאין אנו יודעים אם קיימת אפשרות מדעית להוכיח דבר כזה. אולם גם אם היתה אפשרות מדעית להוכיח דבר זה, היינו נקלעים לבעיה לא קלה, כיצד לקבוע פיצוי כספי על אבדן האפשרות שהרשימה היתה עוברת את אחוז החסימה. רוצה לומר, היש פרמטרים כספיים לאמוד ערכה של הצלחה כזו, והפכה באבדן הזכייה.

4. תשלום על העלמת והשחתת הפליירים

התובע תובע מן הנתבע סך 2,500 ₪ בגין העלמת פליירים של רשימת התובע, מתיבות דואר של 3000 בתי אב, והשחתת אותם פליירים.

לדברי התובע, רשימתו השקיעה סך 1,500 ₪ עבור הפקת הפליירים, ו-1,000 ₪ עבור ההפצה. לכאורה דין תביעה זו להתקבל. שהרי רשימת התובע אכן השקיעה 2,500 ₪ עד שפליירים אלו הוכנסו לתיבת

² ובשער המשפט סימן שיב,ב נראה שפטור היות וזה רק גרמא וכמו מבטל כיסו של חבריו.

מכון משפט לעם ליישום דיני ממונות ע"פ תורת ישראל

הדואר של 3,000 בתי אב, והנתבע העלים חומר תעמולה זה והשמידו., יש לדון בשני פנים על הנזק שנגרם. מצד הפסד הפרסום שנגרם למפלגה ומצד ההשחתה של הפליירים עצמם. והנה מצד הפגיעה בתעמולת הבחירות הדבר נחשב כמניעת רווח שהדין הוא לפטור כפי שהתבאר לעיל.

כלפי הנזק הישיר לפליירים ניתן לומר שבזמן שהנתבע השמיד אותם הם כבר לא היו שייכים לתובע. והנתבע, במקרה דנן יכול לכאורה לפטור עצמו בטענה, "לאו בעל דברים דידי את". כי מי שיכול, אם ירצה לתבוע את הנתבע, הוא בעל התיבה, כלומר כל אחד מ-3,000 בתי אב. וזאת משום שניתן לומר שבעלי התיבות כבר זכו בחומר, ורק הם יכולים לתבוע את הנתבע, אם ירצו בכך. נתאר לעצמנו שבעל תיבת דואר אסף את חומר התעמולה והכניסו לתיבתו, כדי לעיין בו בזמנו הפנוי. ובנתיים נכנס גנב לתיבתו, וגנב, בין היתר גם אותו חומר תעמולה. כלום לאותה רשימה שפירסמה אותו פרסום יש זכות תביעה כנגד הגנב, או רק לבעל הבית הנגנב. דומה, שבמקרה זה, אע"פ שהגנב גרם בעקיפין נזק לרשימה, החומר כבר יצא משליטתה ומרשותה ומבעלותה, ורק בעל הבית יכול לתבוע את הגנב.

השאלה הנשאלת מה דין חומר תעמולה בתוך תיבת דואר, כלום כבר זכה בו בעל התיבה? ואם הוא עדיין שייך למפלגה אזי אפשר לתבוע תשלום הנזק. מעשים שבכל יום, שיש מה שנקרא בלשון העם, "דואר זבל". כלומר דברי דואר פרסומיים, שאין בעל התיבה חפץ בהם, ויש שאפילו הוא מתנגד וכועס על שהכניסו לתיבתו אותו חומר, כגון פרסומי תועבה וכיו"ב. אילו היו מכניסים לו פיתת חמץ בפסח בתיבת דואר, כלום חצירו היתה זוכה לו, במה שאינו רוצה לזכות בו.

לכן בענין תכולת תיבת דואר, בחומר פרסומי תעמולה, יש ספק באיזו מידה נוכל לומר שרוב בני אדם חפצים בחומר הפרסומי, וכבר זכו בו בעלי התיבות. היות וישנו ספק מה הוא אומדן הדעת של בני אדם, מספק לא ניתן לחייב את הנתבע.

5. מצות תוכחה

בהנחה, שאכן יש בפרסום הדברים של התובע משום הוצאת שם רע האסורה על פי ההלכה. מצאנו בגמרא (ברכות כ"א) שישנו התר לפגיעה בממון חבירו מכוח מצוות תוכחה. שם מסופר על אחד האמוראים שקרע בגד של אדם אחר משום שהיתה בו בעיה של איסור. וכן פסק להלכה בשו"ע (יו"ד שג). אך פעולה חריגה זו מחייבת שני תנאים:

הראשון מובא בסמ"ע (חו"מ תכ"א, כח). שכאשר המניע לפעולה אינו הפרשה מן האיסור אלא מסיבה אחרת, לא מתקיימת מצות תוכחה. נראה שבמקרה הנידון המניע למעשה אינו רק לשם שמייים וממילא מצות תוכחה אינה מתירה גזל בנסיבות אלו.

התנאי השני הוא שהתוכחה לא תגרום לנזק גדול יותר. מקור דין זה הוא מספר חסידים תיג וז"ל: "אם היה איש אחר שאם יוכיחו יושבנו ואם יתכוין להכעיסו יעשה רע וגם ינקום עד שיבא לידי רע יותר אין להוכיחו" (באור הלכה תרח ד"ה חייב). לדבריו, מצוות תוכחה מותנית בכך שלא ירבה יותר קלקול, שהרי מטרת התוכחה היא למעט באיסור. במקרה שלנו לצערינו, בלאו הכי "קנאה ושנאה ותחרות" קיימת, אפשר שלא מרבה קלקול אלא מונע עוד הפצת לשון הרע והוצאת שם רע נוספת.³

³ יש גם הפרשה מאיסור כלפי התושבים שיקראו את הפליירים. אמנם נראה שזה לא מתיר פגיעה בממון של המפלגה, אין התר לפגוע ברכוש של אחד ע"מ להציל את האחר מן האיסור.

• בית דין לדיני ממונות
• ימי עיון, כנסים וחוגים
• סדנאות במוסדות חינוך
• מכון מחקר ויישום הסברתי

עמותת פתחים

08-6892220 טל: mishpatlaam.co.il

מכון משפט לעם ליישום דיני ממונות ע"פ תורת ישראל

6. עביד איניש דינא לנפשיה

מקור נוסף המאפשר פגיעה בממון מטעם הוצאת שם רע זהו דין "עושה אדם דין לעצמו" (ב"ק כז). דין זה מאפשר לאדם להתגונן ולעמוד על שלו בשעת צורך. וכתב בספר החינוך " שלא נחייב אדם לסבול נזקים מיד חברו ויש לו רשות לנצל מידו". לאור זאת גם נציג המפלגה רשאי למנוע שם רע על מפלגתו. אך ישנו תנאי לדין זה והוא שאין אפשרות אחרת למנוע את הנזק. (חו"מ ד). יש לבדוק האם ניתן לפנות למשטרה או לוועדת הבחירות לעצור את הפרסום. לסיכום הנתבע פעל שלא כדין כאשר פגע ברכוש המפלגה המתחרה. כאן המקום להעיר ולעורר, שאכן בתעמולות הפרסום של המפלגות ישנם פרסומים שיש בהן בעיות קשות של רכילות ולשון הרע והוצאות שם רע. ומן הראוי לתקן תקנות ולחוקק חוקים בענין זה.

החלטה

על הנתבע לשלם לתובע 3000 ₪ בתוך שלושים יום.

• בית דין לדיני ממונות
• ימי עיון, כנסים וחוגים
• סדנאות במוסדות חינוך
• מכון מחקר ויישום הסברתי

עמותת פתחים
mishpatlaam.co.il טל': 08-6892220